

Michał Kuźnik

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Finansów i Ubezpieczeń
Katedra Prawa i Ubezpieczeń
michal.kuznik@ue.katowice.pl

**LIKWIDACJA MAJĄTKU DŁUŻNIKA
(PRZEDSIĘBIORSTWA)
JAKO PROPOZYCJA UKŁADOWA
W POSTĘPOWANIU RESTRUKTURYZACYJNYM**

Streszczenie: Poprzez wprowadzenie ustawy z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne ustawodawca zdecydował się na powrotne normatywne i proceduralne rozdzielanie postępowań związanych z niewypłacalnością dłużnika. Niemniej jednak w ramach przepisów Prawa restrukturyzacyjnego ustawodawca zdecydował się na pozostawienie instytucji nawiązujących do postępowania upadłościowego. Jedną z takich instytucji jest układ likwidacyjny, który występowała na gruncie poprzednio obowiązującego stanu prawnego. Obecna regulacja układu likwidacyjnego ma bardziej szczytkowy zakres w porównaniu z przepisami Ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze. W ramach niniejszego artykułu analizie poddana zostanie zasadniczo kwestia związane z problematyką sposobów likwidacji majątku dłużnika, jak również zakresu sukcesji przy nabyciu przedsiębiorstwa na podstawie układu likwidacyjnego.

Słowa kluczowe: układ, likwidacja, restrukturyzacja.

JEL Classification: K12, K22.

Wprowadzenie

Ustawę z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne (dalej p.r.) można traktować, jako legislacyjny wyraz powrotu do poprzednich rozwiązań konstrukcyjnych, tj. sprzed wejścia w życie Ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (dalej p.u.n.). Powrót ten zaznacza się poprzez normatywne i proceduralne rozdzielanie postępowań związanych z niewypłacalno-

ścią dłużnika. Prawo upadłościowe ma obecnie za zadanie koncentrować się na funkcji windykacyjnej realizując cele egzekucji uniwersalnej na rzecz ogółu wierzycieli oraz w zakresie ograniczonym do osób fizycznych na funkcji oddłużeniowej. Z kolei prawo restrukturyzacyjne kładzie główny nacisk na poprawę kondycji finansowej niewypłacalnego dłużnika, względnie dłużnika zagrożonego niewypłacalnością. Co więcej z treści art. 3 ust. 1 p.r. wynika, że celem postępowania restrukturyzacyjnego jest zapobieżenie ogłoszeniu upadłości. W przeciwieństwie do jednorodnego postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu (upadłości układowej) obecnie restrukturyzacja może być przeprowadzona w kilku rodzajach postępowań restrukturyzacyjnych, tj.: postępowaniu o zatwierdzenie układu, przyspieszonym postępowaniu układowym, postępowaniu układowym oraz postępowaniu sanacyjnym. Zasadniczym sposobem realizacji celu restrukturyzacyjnego, swoistym wspólnym mianownikiem, we wszystkich wskazanych postępowaniach jest przyjęcie układu pomiędzy dłużnikiem i wierzycielami. Przy czym w przypadku postępowania sanacyjnego przyjęcie układu poprzedza faza działań sanacyjnych, które obejmują szereg czynności prawnych i faktycznych zmierzających do poprawy sytuacji ekonomicznej dłużnika, a ponadto mających na celu przywrócenie dłużnikowi zdolności do wykonywania zobowiązań. Działania sanacyjne mają również stanowić swoistą ochronę restrukturyzowanego dłużnika przed egzekucją.

Pomimo regulacji problematyki restrukturyzacji dłużnika w ramach odrębnego aktu wypada zauważyć, że ustawodawca na gruncie prawa restrukturyzacyjnego niejednokrotnie posługuje się konstrukcjami prawnymi znamionnymi dla prawa upadłościowego. W postępowaniu sanacyjnym można wskazać na przyznanie wierzycielowi legitymacji do złożenia wniosku o otwarcie postępowania, odebranie dłużnikowi, jako zasadę, zarządu majątkiem w toku postępowania, czy przyjęcie skutków sprzedaży egzekucyjnej przy sprzedaży majątku [Witosz, Witosz i Torbus (red.), 2016, s. 21]. Ponadto wypada zauważyć, że stosownie do treści art. 159 p.r. niezależnie od sposobu przeprowadzanej restrukturyzacji przedmiotem propozycji restrukturyzacyjnych może być zaspokojenie wierzycieli poprzez likwidację majątku dłużnika. Tym samym ustawodawca *expressis verbis* zdecydował się zasadniczo na recypowanie w ramach prawa restrukturyzacyjnego instytucji układu likwidacyjnego. Z drugiej strony w postępowaniu upadłościowym przewidziano możliwość zawierania układu, do którego odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy prawa restrukturyzacyjnego. Układ w upadłości może mieć przy tym charakter układu restrukturyzacyjnego, jak i układu likwidacyjnego. Chociaż cele układu likwidacyjnego nie do końca wpisują się w cele restrukturyzacji dłużnika, rozumianej jako umożliwie-

nie dłużnikowi poprawę sytuacji finansowej i odzyskanie zdolności płatniczej, pozostawienie tej instytucji w ramach prawa restrukturyzacyjnego nie należy traktować w kategoriach błędu metodologicznego. Układ likwidacyjny obok innych instytucji stanowi o powiązaniach między prawem restrukturyzacyjnym i prawem upadłościowym. Niemniej jednak należy podkreślić, że problematyka likwidacji majątku dłużnika w ramach postępowania restrukturyzacyjnego została uregulowana dosyć szczątkowo. Co więcej obecna regulacja układu likwidacyjnego ma charakter bardziej ogólny. W ramach niniejszego opracowania analizie poddano zasadniczo kwestie związane z sposobem likwidacji majątku, a ściślej przedsiębiorstwa, dłużnika w ramach układu likwidacyjnego, jak również problematykę sukcesji nabywcy majątku (przedsiębiorstwa) dłużnika.

1. Sposoby likwidacji majątku dłużnika

Likwidacja majątku dłużnika na podstawie przyjętego i zatwierdzonego układu jest rozwiązaniem, które występowała w poprzednim stanie prawnym. Na gruncie Ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze w wersji sprzed nowelizacji dokonanej przepisami prawa restrukturyzacyjnego likwidacja majątku upadłego, a ściślej likwidacja masy upadłości, mogła mieć miejsce zarówno w ramach upadłości likwidacyjnej, jak i upadłości układowej, albowiem ustawodawca *expressis verbis* przewidział instytucję układu likwidacyjnego. Stosownie do treści uchylonego art. 271 ust. 1 p.u.n. układ mógł przewidywać zaspokojenie wierzycieli poprzez likwidację majątku dłużnika (upadłego), przy czym wskazane były trzy tryby (sposoby) przeprowadzenia takiej likwidacji. Po pierwsze, układ mógł zawierać postanowienia w przedmiocie likwidacji majątku dłużnika (upadłego) według przepisów Ustawy o likwidacji masy upadłości. Po drugie, dopuszczalne było przeprowadzenie likwidacji majątku dłużnika (upadłego) poprzez jego przejęcie przez wierzycieli, względnie wierzyciela, z ewentualnymi spłatami na rzecz wierzycieli nie uczestniczących w przejęciu majątku. Poza wyżej wskazanymi sposobami w treści powołanego przepisu ustawodawca dopuszczał w sposób dość ogólny „inny sposób likwidacji”. W literaturze postulowano, aby użyty wówczas zwrot „inny sposób likwidacji” interpretować w ten sposób, że jest to sposób likwidacji, który nie stanowi któregoś z dwóch wcześniej wymienionych. W szczególności wskazywano na modyfikację trybów zasadniczych, np. sprzedaży w trybie przetargowym [Witosz (red.), 2012, teza 4 do art. 271] lub sprzedaż w drodze aukcji bądź w drodze ograniczonego przetargu między oferentami wskazanymi w treści układu, bądź też sprzedaż konkretnemu

oferentowi wymienionemu w układzie [Zedler i Jakubecki, 2011, teza 4 do art. 271]. Z kolei formuła innego sposobu likwidacji w odniesieniu do spółek handlowych postawionych w stan upadłości układowej, pod warunkiem akceptacji ze strony wierzycieli, zawierała instytucje łączenia albo podziału spółek regulowane przepisami Kodeksu spółek handlowych [Witosz, 2003a, s. 2 i n.; A. Witosz, 2003b, s. 25 i n.] (dalej k.s.h.). Do rozważenia pozostawała również możliwość przeniesienia (transferu) majątku (przedsiębiorstwa) dłużnika (upadłego) na podmiot trzeci przy jednoczesnym przejściu przez niego zobowiązań upadłego względem wierzycieli układowych. W ramach takiej likwidacji nie dochodzi formalnie do sprzedaży przedsiębiorstwa upadłego, albowiem podmiot przejmujący nie płaci ceny sprzedaży. Z kolei sposób zaspokojenia wierzycieli winien zostać określony w treści układu. Może się to odbywać z dochodów uzyskiwanych przez podmiot trzeci z przejętego przedsiębiorstwa. Obecna redakcja art. 159 ust. 1 p.r. wskazuje, że propozycje układowe mogą przewidywać również zaspokojenie wierzycieli przez likwidację majątku dłużnika. Z kolei w ust. 2 art. 159 p.r. ustawodawca wskazał, że sprzedaż dokonana w ramach wykonaniu układu, który przewiduje zaspokojenie wierzycieli przez likwidację majątku dłużnika, nie wywołuje skutków sprzedaży egzekucyjnej. Jak widać, regulacja prawa restrukturyzacyjnego nawiązuje do uchylonego art. 271 p.u.n., niemniej jednak nie sposób pominąć znaczących różnic. Na pierwszy plan wysuwa się rezygnacja ustawodawcy ze wskazania, chociażby przykładowego, sposobu likwidacji majątku dłużnika, a przede wszystkim brak odesłania do przepisów prawa upadłościowego o likwidacji masy upadłości. Możliwe jest przyjęcie, że rezygnacja z odesłania do przepisów prawa upadłościowego o likwidacji masy upadłości jest zabiegiem celowym, a w konsekwencji treść układu musiałaby w sposób wyczerpujący i komplementarny regulować problematykę likwidacji majątku dłużnika [Zimmerman, 2016, s. 1349]. W konsekwencji brak wyczerpującej regulacji układowej i niemożliwość usunięcia powstałych na tym tle luk stawiałby pod znakiem zapytania możliwość wykonania układu, co ostatecznie wiązałoby się z obligatoryjną koniecznością odmowy jego zatwierdzenia, stosownie do treści art. 165 ust. 1 p.r., albowiem na etapie zatwierdzenia układu sąd restrukturyzacyjny nie ma kompetencji do ingerowania w treść przyjętego układu. Mając na uwadze powyższe, analizowane rozwiązanie z punktu widzenia praktycznego nie wydaje się zadowalające. W literaturze przedmiotu, mimo braku wyraźnego odesłania ustawowego, część autorów opowiada się za odpowiednim stosowaniem regulacji prawa upadłościowego w przedmiocie likwidacji masy upadłości [Adamus, 2015, s. 314; Witosz, A. Witosz i Torbus (red.), 2016, s. 459]. Z jednej strony wskazuje się na sięganie do przepisów o upadłości

obejmującej likwidację majątku dłużnika na podstawie argumentów natury historycznej oraz zbieżności celów upadłości i układu likwidacyjnego [Adamus, 2015, s. 314]. Z drugiej strony nie sposób pominąć faktu, że problematyka restrukturyzacji jest obecnie przedmiotem odrębnej ustawy. Tym samym argument natury historycznej wydaje się tutaj niewystarczający. Teza o odpowiednim stosowaniu przepisów o likwidacji masy upadłości w kwestiach niewyjaśnionych w układzie uzasadniana jest również poprzez odwołanie się do konstrukcji *analogii legis*, przy jednoczesnym formułowaniu postulatu *de lege ferenda* [Witosz, Witosz i Torbus (red.), 2016, s. 459]. Kolejna kwestia, która nasuwa wątpliwości interpretacyjne wiąże się z dopuszczalnym zakresem sposobów, w jakich może dojść do likwidacji majątku dłużnika. Rezygnacja ustawodawcy ze wskazania w ramach art. 159 ust. 1 p.r. sposobów likwidacji majątku dłużnika, w tym możliwości przejęcia majątku dłużnika przez wierzycieli, poddaje w wątpliwość dalszą dopuszczalność tego sposobu likwidacji. Niemniej jednak należy bronić poglądu, że w obecnym stanie prawnym układ likwidacyjny może przewidywać wszelkie sposoby likwidacji majątku dłużnika wzorem nieobowiązującego już art. 271 ust. 1 p.u.n. Argumentację taką wspiera utrzymana przez ustawodawcę zasada swobody kształtowania propozycji układowych, którą potwierdza przyjęcie otwartego katalogu propozycji układowych na gruncie art. 156 p.r., czy też formułowana w piśmiennictwie reguła elastyczności w zakresie kształtowania sposobu likwidacji majątku dłużnika w ramach układu [Witosz, Witosz i Torbus (red.), 2016, s. 458]. Co więcej wypada zauważyć, że ustawodawca w innych przepisach Prawa restrukturyzacyjnego pośrednio odwołuje się do konstrukcji przejęcia majątku dłużnika. Zgodnie z art. 102 ust. 2 p.r. po prawomocnym zatwierdzeniu układu wyciąg z zatwierdzonego spisu wierzycieli, łącznie z wypisem prawomocnego postanowienia zatwierdzającego układ, stanowi tytuł egzekucyjny przeciwko zobowiązanemu do dopłaty, jeżeli układ przewiduje dopłaty między wierzycielami. Z kolei na podstawie art. 160 ust. 2 p.r., jeżeli układ przewiduje przejęcie całości majątku dłużnika przez osobę trzecią lub wierzyciela, dopłaty lub spłaty między wierzycielami, w układzie wskazuje się wierzyciela lub osobę trzecią, którzy przejmą obowiązek wykonania zobowiązań wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Reasumując, powyższe układ likwidacyjny może obecnie inkorporować zasady likwidacji funkcjonujące w ramach likwidacji masy upadłości adaptując je do specyfiki postępowania restrukturyzacyjnego. Ponadto układ likwidacyjny może wskazywać na przejęcie majątku dłużnika przez wszystkich wierzyciela, grupę wierzycieli względnie jednego wierzyciela przewidując jednocześnie system spłat lub dopłat pomiędzy wierzycielami. Za równie dopuszczalną można przyjąć propozycję przeniesienia

(transferu) majątku (przedsiębiorstwa) dłużnika na podmiot trzeci przy jednoczesnym przejęciu przez niego zobowiązań upadłego względem wierzycieli układowych, wzorem rozwiązania, które ustawodawca przewidział w stosunku do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. W takiej konstrukcji nie dochodzi formalnie do sprzedaży przedsiębiorstwa upadłego, albowiem podmiot przejmujący nie płaci ceny sprzedaży. Z kolei sposób zaspokojenia wierzycieli winien zostać określony w treści układu. Może się to odbywać z dochodów uzyskiwanych przez podmiot trzeci z przejętego przedsiębiorstwa. Otwarte na tle regulacji prawa restrukturyzacyjnego pozostają propozycje przewidujące w odniesieniu do spółek handlowych instytucje łączenia albo podziału spółek regulowane przepisami Kodeksu spółek handlowych. Regulacja art. 491 § 3 i art. 528 § 3 k.s.h. *expressis verbis* wyłączają te dwa procesy restrukturyzacyjne wyłącznie, gdy spółka jest w stanie upadłości. Co więcej w literaturze przedmiotu na tle poprzednio obowiązującego stanu prawnego opowiadano się za dopuszczalnością formułowania takich propozycji układowych w stosunku do spółek handlowych objętych procedurą upadłości układowej [Witosz, 2003a].

2. Przedsiębiorstwo jako przedmiot likwidacji majątku dłużnika

Przedmiot likwidacji układowej, podobnie jak w poprzednio obowiązującym stanie prawnym, może być zróżnicowany. Propozycje układowe, a w ślad za nimi przyjęty układ, mogą przewidywać likwidację grup składników majątku upadłego lub nawet poszczególnych składników majątku. Niemniej jednak w znaczącej części przypadków postanowienia układu mogą przewidywać sposób likwidacji, które za przedmiot będzie miało przedsiębiorstwo, względnie jego zorganizowaną część. Mając na uwadze powyższe pierwszoplanowego znaczenia nabiera kwestia związana z analizą charakteru skutków prawnych likwidacji przedsiębiorstwa przeprowadzanej na podstawie układu.

Na gruncie prawa restrukturyzacyjnego ustawodawca nie posługuje się pojęciem przedsiębiorstwa. Z punktu widzenia analizowanego zagadnienia znaczenie będzie miało przedmiotowe ujęcie przedsiębiorstwa, a zatem definicja legalna zawarta w art. 55¹ k.c. Sięgnięcie do tej definicji należy uznać za uzasadnione. Zasadniczym argumentem jest to, że materialne prawo restrukturyzacyjne, podobnie jak materialne prawo upadłościowe, przynależy do dziedziny prawa prywatnego. Przedsiębiorstwo w ramach postępowań restrukturyzacyjnych będzie zatem występować jako przedmiot czynności prawnych. W przypadku układu likwidacyjnego zasadniczo przedsiębiorstwo może występować jako przedmiot

umowy sprzedaży, jak i przedmiot nabycia, a ściślej przejęcia przez wierzycieli lub osobę trzecią.

W każdym z zasygnalizowanych wyżej przypadków wykonania układu likwidacyjnego będziemy mieć do czynienia z nabyciem (sukcesją) określonej masy majątkowej tworzącej przedsiębiorstwo. Na tle zmiany stosunków własnościowych nasuwa się pytanie o rodzaj sukcesji (następstwa prawnego), przy czym w pierwszej kolejności konieczne jest dokonanie kwalifikacji aktu prawnego, na podstawie którego dochodzi do nabycia przedsiębiorstwa. W sytuacji gdy likwidacja majątku dłużnika przebiegać będzie według przepisów o likwidacji masy upadłości kwalifikacja zdarzenia prawnego jest oczywista zważywszy, że dojdzie do zawarcia umowy sprzedaży przedsiębiorstwa. Z drugiej strony, jeżeli układ przewidywał będzie likwidację majątku poprzez jego przejęcie przez wierzycieli, obrona zaprezentowanego stanowiska wymaga uprzedniej kwalifikacji układu jako czynności prawnej. Zagadnienie kwalifikacji prawnej układu w literaturze przedmiotu jest co do zasady sporne. Najbardziej rozpozszechnione są koncepcje ujmujące układ jako: umowę [Buber, 1936, s. 146; Gawlas i Jonsik, 1935, s. 184; Witosz, 2008, s. 86.], ugodę sądową [Zedler i Jakubecki, 2011, s. 33], orzeczenie sądowe [Allerhand, 1999, s. 702; Świeboda, 1996] oraz jako akt prawa materialnego *sui generis*. Ostatnia z przedstawionych koncepcji zyskiwała szerokie grono zwolenników pod rządami prawa upadłościowego oraz prawa o postępowaniu układowym [Czajka, 2002, s. 110; Gurgul 2002, s. 614]. Miała ona również zwolenników na gruncie prawa upadłościowego i naprawczego [Gurgul, 2007, s. 75; Świeboda, 2006, s. 344; Piasecki, 2004, s. 251.]. Nie wdając się w głębszą analizę poszczególnych koncepcji pojawiających się w piśmiennictwie wydaje się, że układ daje się zakwalifikować jako czynność prawna. Z kolei orzeczenie w przedmiocie zatwierdzenia układu należy rozpatrywać wyłącznie w aspekcie skuteczności układu, tj. wywołania przez niego określonych skutków prawnych, zarówno w sferze procesowej, jak i materialnoprawnej. Tym samym można stwierdzić, że w każdym z zasygnalizowanych przypadków podstawą nabycia przedsiębiorstwa będzie czynność prawna. Brak jest zatem przesłanek do odrębnego traktowania poszczególnych przypadków likwidacji majątku dłużnika na podstawie układu co do typu i zakresu sukcesji po stronie nabywcy, w tym zwłaszcza nabywcy przedsiębiorstwa dłużnika.

W doktrynie prawa cywilnego wyróżnia się trzy klasyfikacje sposobów nabycia praw podmiotowych [Radwański, 2004, s. 100; Wolter, Ignatowicz i Stefaniuk, 2002, s. 143; Safjan (red.), 2012, s. 871]. Po pierwsze, wyróżnia się nabycie pod tytułem ogólnym (sukcesję uniwersalną) oraz pod tytułem szczególnym (sukcesję syngularną), przy czym podkreśla się, iż zakres pojęcia sukcesji zależy

w znacznej mierze od ujęcia następstwa prawnego [Safjan (red.), 2012, s. 871-872]. Po drugie, mowa jest o nabyciu pierwotnym i pochodnym oraz po trzecie, o nabyciu konstytutywnym i translatywnym. Pod pojęciem sukcesji syngularnej rozumie się nabycie indywidualnie oznaczonego prawa lub praw podmiotowych. Z kolei sukcesja uniwersalna oznacza nabycie całego majątku lub części jakiegogo majątku na podstawie jednego zdarzenia prawnego [Safjan (red.), 2012, s. 871; Radwański, 2004, s. 102-103]. Innymi słowy chodzi o wstąpienie w ogół praw, a co za tym idzie również w ogół obowiązków poprzednika prawnego, co najmniej zaś w ogół praw stanowiących majątek odrębny wraz z obciążającymi go obowiązkami [Grzybowski, 1985, s. 125]. Nie sposób nie zauważyć, że na podstawie układu likwidacyjnego może dochodzić do zbycia lub przejęcia majątku dłużnika, który zazwyczaj stanowić będzie zorganizowany zespół składników tworzących przedsiębiorstwo. Mamy tu zatem do czynienia z nabyciem tzw. majątku odrębnego na podstawie jednego zdarzenia prawnego. Będzie to, w zależności od sposobu likwidacji majątku dłużnika, przyjęcie układu, przy czym skutki wystąpią dopiero z chwilą jego prawomocnego zatwierdzenia lub zawarcie, w ramach wykonania zatwierdzonego układu, umowy sprzedaży. W tym miejscu wypada zauważyć, że występujące w porządku prawnym przypadki sukcesji uniwersalnej mają wyraźną podstawę prawną, jak chociażby przy dziedziczeniu [Radwański, 2004, s. 103] czy też w przypadku łączenia spółek handlowych, gdzie zgodnie z treścią art. 494 §1 k.s.h. spółka przejmująca albo spółka nowo zawiązana wstępuje z dniem połączenia we wszystkie prawa i obowiązki spółki przejmowanej albo spółek łączących się przez zawiązanie nowej spółki. Natomiast w regulacji prawa restrukturyzacyjnego brak takiej wyraźnej podstawy prawnej w zakresie układu likwidacyjnego. Podobnie regulacji takiej w odniesieniu do tej instytucji nie przewidywało prawo upadłościowe i naprawcze. Ponadto okoliczność, iż przedmiotem przejęcia będzie przedsiębiorstwo dłużnika również nie daje obecnie podstaw do formułowania wniosku, że jest to przypadek sukcesji uniwersalnej [uchwała SN z 25 czerwca 2008 r.]. Powyższe prowadzi do wniosku, że w analizowanym przypadku mamy do czynienia z sukcesją syngularną, a ściślej z „wiązką” sukcesji syngularnych. Dyspozycja, jaką ustawodawca zawarł w art. 55² k.c., nie stanowi wystarczającej podstawy do przyjęcia, że występuje tutaj przypadek sukcesji uniwersalnej. W piśmiennictwie słusznie wskazuje się, że zbycie całego przedsiębiorstwa *uno actu* nie może stanowić przypadku sukcesji uniwersalnej, albowiem przedmiotem rozporządzenia w tym przypadku jest jeden przedmiot – przedsiębiorstwo, stanowiące samoistne dobro prawne, a nie cały majątek przedsiębiorcy [Gniewek i Machnikowski (red.), 2013, art. 55² nb 3; Skowrońska-Bocian, 2013, art. 55² nb 4]. Definicja

zawarta w art. 55¹ k.c. prowadzi do wniosku, że ustawodawca traktuje przedsiębiorstwo jako odrębną kategorię prawną, do której przedsiębiorcy przysługują określone prawo podmiotowe, utożsamianą z mieniem w rozumieniu art. 44 k.c. [Norek, 2008, s. 34]. Niemniej jednak fakt, iż w przypadku przedsiębiorstwa mamy do czynienia z określoną masą majątkową nie uprawnia do przyjęcia, że dochodzi do sukcesji uniwersalnej. Ponadto obecna redakcja art. 55¹ k.c. nie obejmuje, jako składników przedsiębiorstwa zobowiązań związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą. Na marginesie należy wskazać, że również w przepisach prawa upadłościowego o likwidacji masy upadłości brak jest regulacji wskazującej na sukcesję uniwersalną nabywcy przedsiębiorstwa upadłego [Adamus, 2011, s. 190.].

Odwołując się do drugiego podziału należy przyjąć, że nabycie przedsiębiorstwa upadłego na podstawie zatwierdzonego układu, czy to poprzez jego przejęcie, czy też na podstawie umowy sprzedaży zawartej na etapie jego wykonania, będzie miało charakter pochodny, albowiem regulacja art. 159 ust. 2 p.r. potwierdza ustalenia doktryny na tle art. 271 ust. 1 p.u.n, że sprzedaż (zbycie) dokonana w ramach układu likwidacyjnego nie ma charakteru sprzedaży egzekucyjnej. Tym samym istniejące na dzień zbycia obciążenia na składnikach majątku dłużnika pozostają w mocy chyba, że podmiot na rzecz, którego obciążenia te ustanowiono wyraził zgodę na ich zniesienie. Oczywiście odmiennie przedstawia się sytuacja w przypadku, gdy do likwidacji przedsiębiorstwa dochodzi w ramach likwidacji upadłościowej. W piśmiennictwie wyrażono pogląd, że nabycie przedsiębiorstwa upadłego w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku upadłego jest, co do zasady, nabyciem pierwotnym [Zimmermann, 2012, art. 317 nb 7; Gurgul, 2013]. Uzasadnienia dla takiej tezy poszukuje się przede wszystkim w przepisach Ustawy określających skutki sprzedaży przedsiębiorstwa upadłego. Stosownie do treści art. 317 ust. 2 p.u.n. nabywca przedsiębiorstwa upadłego nabywa je w stanie wolnym od obciążeń i nie odpowiada za zobowiązania upadłego. Należy przy tym zaznaczyć, że nabycie rzeczy w postępowaniu egzekucyjnym ma charakter nabycia pierwotnego, niemniej nabycie przedsiębiorstwa w postępowaniu egzekucyjnym ma charakter pochodny, z uwagi na brak wyłączenia odpowiedzialności za zobowiązania i brak skutku w postaci wygaśnięcia obciążeń rzeczowych. Zdaniem R. Adamusa konsekwencją poglądu o pierwotnym nabyciu przedsiębiorstwa w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku upadłego jest m.in. brak odpowiedzialności z tytułu rękojmi za wady przedsiębiorstwa. W konsekwencji nabycie przedsiębiorstwa upadłego w ramach likwidacji masy upadłości, w przeciwieństwie do zasad określonych w art. 55⁴ k.c. i art. 1064²¹ i 1064²²

k.p.c., nie wiąże się dla nabywcy z osobistą odpowiedzialnością za długi upadłego, skoro nabycie ma charakter pierwotny [Zedler i Jakubecki, 2011, teza 6 do art. 317; Adamus, 2011, s. 195; Gurgul, 2013, s. 973; Pietrzak, 2005, s. 36 i n.; Norek, 2008, s. 96], Jako ratio legis takiego rozwiązania wskazuje się okoliczność, że roszczenia wierzycieli w przypadku sprzedaży przedsiębiorstwa w postępowaniu upadłościowym podlegają zaspokojeniu z ceny uzyskanej z jego sprzedaży, co nie musi wystąpić, gdy do sprzedaży przedsiębiorstwa dojdzie na zasadach ogólnych [Adamus, 2011, s. 195]. Brakuje przy tym dostatecznego uzasadnienia o odpowiednie stosowanie w drodze analogii legis przepisów wskazujących na pierwotny charakter nabycia w toku likwidacji upadłościowej, tj. art. 313 ust. 1 oraz 317 ust 2 p.u.n., do przypadku układu likwidacyjnego.

Nabycie przedsiębiorstwa upadłego, tak na podstawie zatwierzonego układu, jak i w toku postępowania likwidacyjnego, będzie miało charakter nabycia translatywnego. Nie mamy w tych przypadkach do czynienia z nabyciem konstytutywnym [Adamus, 2011, s. 185].

Z perspektywy likwidacji przedsiębiorstwa na podstawie układu istotnym zagadnieniem jest zakres sukcesji nabywcy, względnie nabywców, bo i taka ewentualność nie jest wykluczona. Analiza tego zagadnienia musi przebiegać według ogólnych zasad wynikających z Kodeksu cywilnego, albowiem brakuje podstaw do stosowania przepisów tytułu VII części pierwszej prawa upadłościowego. W uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2008 r. wyrażono pogląd, że „[...] przy zawarciu umowy zbycia przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ k.c. zachowują aktualność ograniczenia lub wyłączenia dopuszczalności przeniesienia poszczególnych składników tego przedsiębiorstwa wynikające z przepisów Ustawy, zastrzeżenia umownego lub właściwości zobowiązania”. Wraz z przedsiębiorstwem nie mogą przejść na nabywcę te składniki przedsiębiorstwa, których przeniesienie wyklucza Ustawa lub właściwość zobowiązania [Adamus, 2011, s. 185]. Innymi słowy, w przypadku nabycia przedsiębiorstwa na podstawie postanowień układu, o czym było mowa wyżej, wykluczona jest sukcesja uniwersalna nabywcy [Adamus, 2011, s. 188]. Co znaczy, że nabywca nie przejmuje długów związanych z prowadzonym przedsiębiorstwem, albowiem wyklucza to obecna regulacja art. 55¹ i 55² k.c. [Adamus, 2011, s. 202], w której ustawodawca posłużył się instytucją kumulatywnego przystąpienia do długu. W literaturze wyrażono także odmienne zapatrywanie, według którego na nabywcę przechodzą zarówno prawa, jak i obowiązki wynikające ze stosunków zobowiązaniowych, których stroną był zbywca [Norek, 2011, s. 178]. Przedstawione stanowisko nie zasługuje na aprobatę, albowiem pomija ono wykładnię gramatyczną powołanych wyżej przepisów.

Nabycie przedsiębiorstwa, czy to na skutek jego sprzedaży, czy też przejęcia w ramach układu likwidacyjnego, odmiennie niż w przypadku likwidacji upadłościowej, nie doprowadzi do przejścia na nabywcę uprawnień z tytułu koncesji, licencji czy też zezwoleń przysługujących dłużnikowi. W ramach upadłości zastosowanie znajduje art. 317 ust. 1 p.u. Zgodnie z jego treścią „[...] na nabywcę przedsiębiorstwa upadłego przechodzą wszelkie koncesje, zezwolenia, licencje i ulgi, które zostały udzielone upadłemu, chyba że ustawa lub decyzja o ich udzieleniu stanowi inaczej”. Niemniej jednak, przepis ten nie ma zastosowania do likwidacji majątku dłużnika prowadzonej na podstawie układu w ramach postępowania restrukturyzacyjnego. Z kolei stosowanie przywołanego przepisu w drodze analogii wydaje się, jak już wskazano, wysoce wątpliwe. Jak wskazywano przejście uprawnień wynikających z wydanych decyzji administracyjnych podlega innemu reżymowi niż instytucje cywilnoprawne. Wydaje się, iż za trafne należy uznać pojawiające się w piśmiennictwie głosy, iż wskazanie koncesji, licencji i zezwoleń jako składników przedsiębiorstwa nie może ex lege uprawniać do ich przenoszenia w drodze czynności cywilnoprawnej na innego nabywcę, gdyż trudno to zaakceptować z punktu widzenia teorii prawa administracyjnego, albowiem w konsekwencji pozostawiałoby to pewne istotne dla państwa dziedziny działalności gospodarczej poza jego kontrolą [Kosikowski, 2004, s. 5 i n.; Czarnik, 2009]. Stanowisko takie znajduje również oparcie w poglądach wyrażanych w judykaturze, gdzie wyraźnie akcentuje się, iż „[...] koncesja zawiera uprawnienie ze sfery prawa administracyjnego. Wynikające zatem z koncesji uprawnienie do prowadzenia działalności gospodarczej w określonym zakresie jest uprawnieniem osobistym ze sfery prawa publicznego – administracyjnego, nie zaś prawa prywatnego – cywilnego” [Uzasadnienie do wyroku NSA z 6 lutego 1995 r.; wyrok NSA z 20 lutego 2007 r.]. Nadto w Uchwale z 15 października 2008 r. Naczelny Sąd Administracyjny wyraził zapatrywanie, że uprawnienia do prowadzenia określonej działalności (w tym gospodarczej), przyznawane mocą decyzji organu administracji publicznej, są uprawnieniami osobistymi ze sfery prawa publicznego a nie prywatnego i dlatego, co do zasady, są wyłączone z obrotu cywilnoprawnego i jako takie są niezbywalne [Uchwała NSA z 15 października 2008 r.].

Podsumowanie

Jak zasygnalizowano na wstępie układ likwidacyjny nie jest instytucją poddającą się łatwej kwalifikacji. Różnicy pomiędzy układem likwidacyjnym a układem restrukturyzacyjnym nie można sprowadzić wyłącznie do treści ukła-

du. Można nawet powiedzieć, że układ likwidacyjny jest instytucją hybrydową zważywszy, że analiza skutków materialnoprawnych układu, a także sposób realizacji celu windykacyjnego, bardziej zbliża tę instytucję do upadłości, aniżeli do restrukturyzacji. Można odnieść wrażenie, że kwestia ta nie została do końca dostrzeżona przez ustawodawcę, który przejmując w ramach prawa restrukturyzacyjnego regulację układu likwidacyjnego, ograniczył ją do kwestii związanej z treścią składnych propozycji układowych, rezygnując przy tym ze wskazania, chociażby przykładowego, sposobów likwidacji majątku dłużnika. Taki szczerkowy sposób regulacji instytucji układu likwidacyjnego należy ocenić krytycznie.

Kolejną kwestią wymagającą odniesienia w ramach podsumowania jest brak odesłania do przepisów prawa upadłościowego w zakresie likwidacji majątku dłużnika. W poprzednio obowiązującym stanie prawnym art. 271 ust. 1 zd. 2 p.u.n. wskazywał, że likwidacja (układowa) przeprowadzona jest według przepisów o likwidacji masy upadłości, chyba że układ przewidywał inny sposób likwidacji. Rezygnacja ustawodawcy z odesłania do przepisów o likwidacji masy upadłości, o ile faktycznie jest to efekt celowego zabiegu, nie wydaje się rozwiązaniem trafnym. Osobiście przychylam się do formułowanych w literaturze wniosków *de lege ferenda* postulujących powrót do poprzednio obowiązującego rozwiązania legislacyjnego.

Literatura

- Adamus R. (2011), *Przedsiębiorstwo upadłego w upadłości likwidacyjnej*, Wolters Kluwer, Warszawa.
- Adamus R. (2015), *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa.
- Allerhand M. (1999), *Prawo Upadłościowe. Komentarz, orzecznictwo*, Wydawnictwo Sto, Bielsko-Biała.
- Buber O. (1936), *Polskie prawo upadłościowe*, Wydawnictwo Stowarzyszenia Przedstawicieli Handlowych, Warszawa.
- Czajka D. (2002), *Układ w prawie układowym*, Wydawnictwo Zrzeszenia Prawników Polskich, Warszawa.
- Czarnik Z. (2009), *Glosa do uchwały NSA z 15.10.2008 r.*, II GPS 5/08, OSP 2009/2/17.
- Gawlas W., Jonsik W. (1935), *Prawo upadłościowe. Komentarz*, W. Wilak, Poznań.
- Gniewek E., Machnikowski P., red. (2013), *Kodeks cywilny. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa.
- Grzybowski S. (1985), *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, PWN, Warszawa.
- Gurgul S. (2002), *Prawo upadłościowe i układowe. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa.

- Gurgul S. (2007), *Układ w postępowaniu upadłościowym*, „Monitor Prawniczy”, nr 2, s. 75.
- Gurgul S. (2013), *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa.
- Kodeks cywilny, tj. Dz.U. z 2016 r., poz. 380 z późn. zm.
- Kodeks spółek handlowych, tj. Dz.U. z 2013 r., poz. 1030 z późn. zm.
- Kosikowski C. (2004), *Nowe regulacje prawne w zakresie swobody działalności gospodarczej*, „PiP”, nr 10, s. 13.
- Norek E. (2008), *Przedsiębiorstwo w obrocie gospodarczym*, LexisNexis, Warszawa.
- Norek E. (2011), *Przedsiębiorstwo w obrocie gospodarczym*, LexisNexis, Warszawa.
- Piasecki K. (2004), *Ustawa prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa.
- Pietrzak I. (2005), *Odpowiedzialność nabywcy przedsiębiorstwa za długi upadłego*, „Prawo Spółek”, nr 2, s. 36.
- Radwański Z. (2004), *Prawo cywilne – część ogólna*, C.H. Beck, Warszawa.
- Safjan M., red. (2012), *System Prawa Prywatnego*, T. 1: *Prawo cywilne – część ogólna*, Instytut Nauk Prawnych PAN, C.H. Beck, Warszawa.
- Skowrońska-Bocian E. (2013), *Kodeks cywilny*, T. 1: *Komentarz do art. 1-449¹⁰*, C.H. Beck, Warszawa.
- Świeboda Z. (1996), *Komentarz do prawa upadłościowego i prawa o postępowaniu układowym*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa.
- Świeboda Z. (2006), *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa.
- Uchwała NSA z 15 października 2008 r., II GPS 5/08, OSP 2009/2/17.
- Uchwała SN z 25 czerwca 2008 r. Sygn. III CZP 45/08.
- Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne, Dz.U. z 2015 r., poz. 978 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe, tj. Dz.U. z 2015 r., poz. 233 z późn. zm.
- Uzasadnienie do wyroku NSA z 6 lutego 1995 r., II SA 1835/93, ONSA 1996/ 1/36.
- Witosz A. (2003a), *Restrukturyzacja spółek handlowych jako propozycje układowe w upadłości z możliwością zawarcia układu spółek handlowych*, „Prawo Spółek”, nr 11, s. 2.
- Witosz A. (2003b), *Restrukturyzacja spółek handlowych a upadłość z możliwością zawarcia układu*, „Prawo Spółek”, nr 12, s. 26.
- Witosz A. (2008), *Spółka w upadłości układowej*, LexisNexis, Warszawa.
- Witosz A., red. (2012), *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, LexisNexis, Warszawa.
- Witosz A.J., Witosz A., Torbus A., red. (2016), *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa.

-
- Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K. (2002), *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, LexisNexis, Warszawa.
- Wyrok NSA z 20 lutego 2007 r., II OSK 350/06, LEX nr 344615.
- Zedler F., Jakubecki A. (2011), *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa.
- Zimmermann P. (2012), *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa.
- Zimmermann P. (2016), *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa.

LIQUIDATION OF A DEBTOR ASSETS AS AN ARRANGEMENT PROPOSAL IN RESTRUCTURING PROCEEDINGS

Summary: By introducing the Restructuring Law Act of 15 May 2015 the legislature decided to return to normative and procedural separation of proceedings related to the insolvency of the debtor. However, in the framework of the Restructuring Law some institutions referring to the bankruptcy proceedings have remained. One such institution is a liquidation arrangement. The current legal regulation of liquidation arrangement seems to be more fragmentary in comparison with the provisions of the Bankruptcy and Rehabilitation Law. This article comprises essentially issues of ways related to liquidation of the debtor assets as well as the scope of succession on the acquisition of the company on the basis of the liquidation arrangement.

Keywords: arrangement, liquidation, restructuring.